

በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የከተማ ልማት፣ ቤቶችና ኮንስትራክሽን ሚኒስቴር

FEDERAL DEMOCRATIC REPUBLIC OF ETHIOPIA
MINISTRY OF URBAN DEVELOPMENT, HOUSING & CONSTRUCTION

በከተማ ጥላን፣ ጽዳትና ወብት ቢሮ
የከተማ ጽዳት አገልግሎት፣ ከትትልና ድጋፍ ዳይሬክቶሬት

የደንቢ ዶሎ ከተማ የደረቅ ቆሻሻ አያያዝና አወጋገድ ነባራዊ ሁኔታ

ግንቦት 2008

አዲስ አበባ

ማጠቃለያ

1. መግቢያ	2
2. የደምቢ ዶሎ ከተማ ደረቅ ቆሻሻ አያያዝና አወጋገድ	3
2.1. የተቋም አደረጃጀትና ተያያዥ የሚጠፋ መሆኑ ህጎች	3
2.2. የፋይናንስ ስርዓት	4
2.3. የቆሻሻ አያያዝና አወጋገድ	4
2.4. ቆሻሻ የሚመነጭ ሁኔታ	5
3. በደረቅ ቆሻሻ አዝያዝና አወጋገድ የተለዩ ክፍተቶችና ችግሮች	5

1. መግቢያ

ደምቢዶሎ በደቡብ ምዕራብ ኢትዮጵያ በኦሮሚያ ክልላዊ መንግስት የቀለም ወለጋ ዞን ዋና ከተማ ስትሆን የጅኦግራፊያዊ በላቲቲዩድና ሎንግቲዩድ መገኛዋ በ8°32'N 34°48'E እና ከባህር ጠለል በላይም በ 1,701 እና 1,827 ሜትር መካከል ትገኛለች፡፡ ከአዲስ አበባ 625 ኪ.ሜ ስትሆን የቀለም ወለጋ ዞን ዋና ከተማ ነች፡፡ ከተማዋ ቆየት ያለችና የህዝብ ብዛቷ እና የከተማነት ባህሪ እያደገ ይገኛል፡፡ በአሁኑ ሰዓት ከተማዋ 7 ቀበሌዎች ሲኖሯት 41,031 የሚመቱ ህዝብ፣ 8,548 አባዋራ/እማወራ/ አሏት፡፡ እንደህም ወደ 199 የሚመቱ የንግድ ተቋማት ይገኛሉ፡፡

በነሐሴ 2007 ዓ.ም በተደረገ ጥናት እንደሚመለከተው በአሁኑ ሰዓት ያለው የደረቅ ቆሻሻ አያያዝና አወጋገድ ማለትም ቆሻሻን በመስባሰብ፣ በማጓጓዝና በመከላከል ደረጃ አግባብነት የጎደለውና በጠፍና አካባቢ ላይ ጉዳት እያደረሰ ይገኛል፡፡ ደረቅ ቆሻሻን በየቦታው መፍፋትና ማቃጠል የተለመደ ተግባርና የከተማዋ ዋነኛ ችግር ሲሆን የአካባቢንና የሰነወበትን እየበከለ ይገኛል፡፡ ይህም በጠፍ ላይ የሚደርሰው ችግር ከፍተኛ እንደሚሆን ይገመታል፡፡ ነገር ግን ቆሻሻ በአግባቡ ባለማወቅ በህብረተሰቡ ጠፍ ላይ የሚደርሰው ጉዳት የተጠፍ ጥናት የለም፡፡ ህብረተሰቡም ቆሻሻን በየቦታው መጠፋትና ማቃጠል ስለሚጠራው ጉዳት ግንዛቤው አናሳ ነው፡፡

2. የደምቢ ዶሎ ከተማ ደረቅ ቆሻሻ አያያዝና አወጋገድ

2.1. የተቋም አደረጃጀትና ተያያዥ የሚከፈልበት ህጎች

የደምቢ ዶሎ ከተማ ደረቅ ቆሻሻ አያያዝና አወጋገድ ስራ በማዘጋጃ ቤቱ የሚኖሩ ሲሆን የፅዳትና ወብት ስራ ሂደት ስራውን በዋናነት የሚከናወን እና የመቆጣጠር ሃላፊነት ተሰጥቶታል፡፡ የከተማዋን ተቋማዊ አደረጃጀት ስንመለከት በኬዝ ቲም የተዋቀረ ሲሆን እነሱም የፅዳት፣ የአረንጓዴ ልማትና የቁራ አገልግሎት የሚከፉ ናቸው፡፡ ነገር ግን የደረቅ ቆሻሻ አያያዝና አወጋገድ ደረጃጀት እስከ ቀበሌ ድርስ አልተዘረጋም፡፡ የተለያዩ ባለድርሻ አካላት ስራ እና ሃላፊነትም በግልፅ አይታወቅም፤ የሚደረገው የሰውና የቁሳቁስ ሃብትም በቂ አይደለም፤

በከተማዋ የራሷ ስታንዳርድ፣ የህግ ማቀፍና አስገዳጅ የሆነ የደረቅ ቆሻሻ አያያዝና አወጋገድ ዘዴ የለም፡፡ ኬዝ ቲም የፌዴራልን እና የክልሉን ህግና ደንቦች በማቅረብ የቆሻሻ አያያዝና አወጋገድ፣ የጠፍ እና የአካባቢ ችግሮችን ለመፍታት ይጠቀማሉ፡፡ በከተማዋ አስተዳደር ጠንካራ የሆነ ቁጥጥር ባለመኖሩ ህጎችንና ደንቦችን የሚከፈልም ሁኔታ ደካማ ነው፡፡

2.2. የፋይናንስ ስርዓት

ለደረቅ ቆሻሻ አያያዝና አወጋገድ ስራ ማከኔጃ የሚደበው ከመግስት በጀት ብቻ ቢሆንም፤ ለዘርፉ ስራ ማከኔጃ ተብሎ ራሱን የቻለ ወጭ ሊሸፍን የሚችል ግልፅ የሆነ በጀት የለም፡፡ ነገር ግን የተወሰኑ ነዋሪዎችና የንግድ ተቋማት ደረቅ ቆሻሻን ለማስበስበስና ለማስወግዱ ጥቃቅን እና አነስተኛ ተቋማት ክፍያ ይከፍላሉ፡፡ ከከተማ ነዋሪዎችና የንግድ ተቋማት የወጭ ማከኔጃ ክፍያ መንገድ አልተዘረጋም፡፡ ማህበራት ከቤት ለበት ቆሻሻ መስጠት አገልግሎት 10 ብር እንደህም ለንግድ ተቋማት ከ15 እስከ 20 ብር በአንድ ጊዜ አገልግሎት ብቻ የአገልግሎት ክፍያ ይሰበስባሉ፡፡

2.3. የቆሻሻ አያያዝና አወጋገድ

በ2007 የተደረገ ጥናት(According to GG consult, 2015), እንደሚመለከተው በነፍስወከፍ በቀን የሚሟሟው ቆሻሻ በአማካይ 0.15 ኪ.ግ ሲሆን ከመኖሪያ ቤት እና ከንግድ ተቋማት የሚሟሟው የቆሻሻ እፍግታ /mean bulk density/ በአማካይ 317 ኪ.ግ. በሜትር ከብክ ነው፡፡ ጥናቱ እንደሚሳየው በአሁኑ ሰዓት ያለው ቆሻሻን የመስጠት ስራ ከቤት ለቤት የመስጠት አገልግሎት መስጠት፤ የተሰበሰበውን ወደ ማከኔጃ ስፍራ 3ሜ የመጥጥ አቅም ባለው ሸሽከርካሪ ተጓጉዞ ከከተማው በ3 ኪሜ ርቀት ላይ በሚገኝ በመንገድ ላይ ይገኛል፡፡ የተወሰኑ ፈቃደኛ የሆኑ ነዋሪዎችና የንግድ ተቋማት የአገልግሎት ክፍያ ይከፍላሉ ነገር ግን አብዛሃኛው ከመኖሪያ ቤትና ከሌሎች ተቋማት የሚሟሟው ቆሻሻ ይቃጠላል ወይም ወደ ወሃ ሚስሻ ቦታዎች በቀጥታ ይደፋል፡፡ የመስጠት ተደራሽነት ሁኔታም አጠቃላይ ከከተማ የሚሸፍነው 51% ነው፡፡

ምንም እንኳን የቆሻሻ አይነት /composition/ እንደሚጣጠን ወቅት፤ የህብረተሰቡ የአኗኗር ሁኔታ እና ስልጣኔ በላያይም በከተማ ከሚሟሟው የመኖሪያ ቤት ቆሻሻ መስጠት የሚችል 50%፤ ደቃቅ 43% እና 7% የሚሆነው ለመጠሪያ ጥቅም የሚገለግል ነው፡፡ ለመጠሪያ አደት ጥቅም ከሚጠቀሙ ወስጥ 2.3% ላስቲክ፤ 3% የወረቀት ወጠቶች ሲሆን ሌሎች እንደ ብርጭቆ፤ ጨቃጨቅ፤ ብረታ ብረት እና የእንጨት ወጠቶች ቀሪውን ይይዛሉ፡፡

በከተማ ከሚሟሟው የንግድ ተቋማት ቆሻሻ መስጠት የሚችል 64%፤ ደቃቅ 32% እና 4% የሚሆነው ለመጠሪያ ጥቅም የሚገለግል ነው፡፡ ለመጠሪያ አደት ጥቅም ከሚጠቀሙ ወስጥ 1.1% ላስቲክ፤ 0.7% ወረቀት፤ 0.77% ብረታብረት፤ 0.7% የጨቃጨቅ እና 0.56% ብርጭቆና የብርጭቆ ወረቀት ናቸው፡፡

በጠፍ አከብባቢ አገልግሎት ላይ የተሰራ የዳሰሳ ጥናት እንደሚሳየው ከጠፍ ተቋማት ከሚኖሩት 84% በሽታ አስተላላፊ፣ 9% ስለታማ ነገሮች እና 7% አጠቃላይ ማዘጋጃቢያዊ ቆሻሻ ነው፡፡ በተመሳሳይ ከሆስፒታል የሚኖሩት 49% በሽታ አስተላላፊ እና 51% ስለታማ ነገሮችን የያዘ ቆሻሻ ነው፡፡ የከተማ ደረቅ ቆሻሻ የምግብ ሁኔታ በአማካይ 0.225 kg/cap/day እንዲሁም ከመኖሪያ እና ከንግድ ተቋማት የቆሻሻ እፍግታ በአማካይ 317 kg/m3 ነው፡፡

በአጠቃላይ በከተማ ከሚኖሩት ቆሻሻ አብዛኛው መከሰብ የሚችልና እና አርጋኒክ ስለሆነ ለአያያዝና አወጋገድ አስቸጋሪ ነው ምክንያቱም ርጥበት ስለሚዘጋጅ እና እፍግታው ከፍተኛ ስለሆነ ለማጓጓዝ አስቸጋሪ ያደርገዋል፡፡ በተጨማሪም የመጥፎ ሽታ፣ የፍሳሽ ዝቃጭ እና በሽታ አስተላላፊ ተዋስኦንን ስለሚቆጣጠር ችግሩን ተደራራቢ ያደርገዋል፡፡ ስለዚህ መለስተኛ በሆነ መንገድ ኮምፖስት ቢዘጋጅና ለአረንጓዴ ልማት ቢወልድ የከተማን ቆሻሻ ለማስተዳደር ቀላል ዘዴ ያደርገዋል፡፡

2.4 ቆሻሻ የምግብ ሁኔታ

እንደሚታወቀው የከተማነት ሁኔታ ሲጨምር፣ የህዝብ ቁጥር ማደግ እና የኢኮኖሚ እድገት ቆሻሻ የምግብ ሁኔታም አብሮ ይጨምራል፡፡ በደምቢ ዶሎ ከተማ የተካሄደ የዳሰሳ ጥናት የሚሳየው ቆሻሻ የምግብ አቅም የሚሳየው ከጊዜ ወደ ጊዜ በመጠንና በአይነት እየጨመረ ይገኛል፡፡ በተለይም የሚኖሩት የአርጋኒክ ቆሻሻ ከቤትም ሆነ ከንግድ ተቋማት መጡ ከፍተኛ ነው፡፡ የደምቢ ዶሎ ከተማ ህዝብ ብዛት በ2007 ዓ.ም 41,031 እንደሚሆን ይገመታል፡፡ በዚህ መሰረት ከከተማው የሚኖሩት የደረቅ ቆሻሻ መጠንም 3,295 ቶን በአመት ይሆናል፡፡ ይህም የሚኖሩት የቆሻሻ መጠን በ4.8% በአመት እየጨመረ የሚሄድ ሲሆን ከ 10 አመት በኋላ የሚኖሩት የቆሻሻ መጠን ወደ 5,266 ቶን በአመት ከፍ ይላል፡፡ ይህ ቁጥር የህዝብ ቁጥርን ብቻ ታሳቢ በማድረግ ሲሆን ሌሎችን እነደ የኢኮኖሚ እድገት ያሉ ሁኔታዎችን ታሳቢ በማድረግ ቢላ በከተማ የሚኖሩት ደረቅ ቆሻሻ ከዚህም በላይ ይጨምራል፡፡

3. በደረቅ ቆሻሻ አዘያያዝና አወጋገድ የተለዩ ክፍተቶችና ችግሮች

1. በከተማ የደረቅ ቆሻሻ አያያዝና አወጋገድ ጋር በተያያዘ ተቋማዊ አደረጃጀት እና ለዘርፉ በተለየ የሚሟሉበት በጀት የለም፤
2. ህዝብ እና የባለድርሻ አካላት ስለ ቆሻሻ አያያዝና አወጋገድ የሚከተሉት መንገድ ወይም ዘዴ አልተዘረጋም፤

3. በከተማ ደረጃ ለቆሻሻ አያያዝና አወገድ የሚገኙ ስታንዳርዶች፣ መመሪያዎችና ስትራቴጂዎች የሉም፤
4. ለቆሻሻ አያያዝና አወገድ በደራሲና በክልል የወጡ ህጎች እና ደንቦች እየተተገበሩ አይደሉም፤ በተጨማሪም ለቆሻሻ አያያዝና አወገድ አስገዳጅ /no enforcement mechanism/ የህግ ማቆጣጠር ባለሙያ ለቁጥጥር አስቸጋሪ ነው፡
5. ለደረቅ ቆሻሻ አያያዝና አወገድ ተብሎ የወጭ ማካካሻ ዘዴ የለም፤
6. ስለ ደረቅ ቆሻሻ አያያዝና አወገድ በህሉም የህብረተሰብ ክፍል በአሜሩ፣ በባለሙያው እና በህዝቡ የግንዛቤ እጥረት ሚና፤
7. ቆሻሻን ከምንጩ የመለየት ስራ አለመስራቱ
8. በከተማው ቆሻሻን ለማዳደር የሚያስችል አንድ ተሽከርካሪ ቢኖርም ሌሎች አስፈላጊ የሆኑ ቁሳቁሶች የሉም፤
9. በከተማው ስለሚጣጠን የደረቅ ቆሻሻ መጠን፣ ምን ያህሉ እንደሚጠበቅበት እና እንደሚጠገን የተደራጀ መረጃ የለም፤
10. የህሉም ደረጃ ቆሻሻ የመከሰብ አገልግሎት፣ የማህበራዊ እና የቅብረት ጣቢያ የለም፤
11. ህጋዊ የሆኑ ቆሻሻን የመልሶ ስራ ስራ የሉም ነገር ግን የተወሰኑ ነዋሪዎች የጥላስቲክ ጠርመሮችን ለዘይትና ለነዳጅ መቃኘት ለመልሶ ጥቅም ያወጧቸዋል፤
12. ለከተማ የቆሻሻ ማከማቻ መሰረተ ልማት ወይም ተገቢነት ያለው የቆሻሻ መከማቻ ስፍራ /sanitary landfill/ የለም፡
13. በከተማ ያሉ ከቤት ለቤት የሚጠበቁ ህሉት የጥቃቅንና አነስተኛ ማህበራት ቢኖሩም የፅዳት ስራተኞች ስለ ቆሻሻ አያያዝ፣ አሰባሰብ፣ አጓጓዝና አሰባሰብ የሰለጠኑ አይደሉም፤
14. በዘርፉ የፅዳት አገልግሎት የሚገኘው የሚገኘው የከተማ ህብረተሰብ 50% ብቻ ነው፡